

Hyperaktiv eller indesluttet og indlæringsproblemer? - måske for tidligt født?

Af forfatter og underviser Jonna Jepsen

I skolealderen ses for alvor de vanskeligheder, for tidligt fødte børn ofte har. Men i førskolealderen har der som regel ikke været opmærksomhed på, at den for tidlige fødsel har haft konsekvenser for børnene. Børnelæger på sygehuse og praktiserende læger giver generelt ikke forældre, sundhedsplejersker og sagsbehandlere tilstrækkelig og reel information om de følger og senfølger, som for tidligt fødte børn ofte kommer til at slås med. Forældre og fagpersoner bliver således ikke i stand til at forebygge tidligt nok. Børnene bliver fejlagtigt sat i bås under "børn med lav intelligens", eller forældrene bebrejdes deres indsats og metoder, når børnene lider under typiske senfølger af for tidlig fødsel.

Typiske senfølger

På grund af tidlige forstyrrelser i udviklingen af det umodne nervesystem har de for tidligt fødte børn ofte vanskeligheder med motorik, sanseintegration, koncentration, hukommelse og hurtig opfattelse. Det betyder, at det er svært for dem at modtage beskeder og at lære i det hele taget. De kan derfor få problemer med især sprog og/eller matematik, men også med idræt og med det sociale liv i skolen. En del af disse børn er hyperaktive og impulsstyrede, andre er indesluttede og passive. Begge adfærdsmønstre har rod i samme årsag: manglende evne til at koordinere sanseindtryk og derved kunne opfatte og overskue en situation. Det enkelte barns personlighed afgør, om reaktionen bliver indad- eller udadrettet.

Konstant kropslig uro er også et problem for mange for tidligt fødte børn. De har ofte en lav muskelspænding, hvilket betyder, at de ubevidst holder kroppen i konstant bevægelse for at holde den oprejst. Sad de for længe stille på en stol, ville kroppen falde sammen, og de ville hænge hen over bordet eller falde ned af stolen.

Et overset problem er børnenes tidligt oplevede traumer i form af smertefuld behandling og adskillelse fra moren. Denne barske start på livet skaber en grundlæggende utryghed og et lavt selvværd hos børnene.

Når disse børn samtidig skal slås med funktionsnedsættelser som bl.a. sen motorisk udvikling samt manglende koncentration og hukommelse, får de konstant nederlag og udvikler dermed en lav selvtillid. Dét, som børnene har svært ved at lære, bliver nærmest umuligt, når de selv har mistet troen på, at de kan.

Hvad skal vi se efter?

Observer om eleven:

- er sart over for sansepåvirkning/stimuli/stress
- har kropslig uro og asymmetri
- er tågænger
- har manglende smertereaktion
- ikke bryder sig om berøring
- falder ned af stole, støder ind i ting og vælter ting på bordet
- har klodsede, ukoordinerede bevægelser

- har dårlig balance
- dagdrømmer eller er uopmærksom
- er langsom – har brug for god tid
- har forsinkede reaktioner
- er længe om at udvikle motoriske og sproglige færdigheder
- er hyperaktiv eller passiv
- er aggressiv eller indesluttet
- har lav energi
- har manglende selvtillid
- har lavt selvværd
- er utryg, ængstelig og tilbageholdende
- har dårlig kontakt til andre børn, kun tilknytning til få
- er perfektionist
- har svært ved at:
  - *koordinere sanseindtryk*
  - *modtage og forstå kollektive beskeder*
  - *koncentrere sig og fastholde opmærksomheden*
  - *kontrollere egen adfærd*
  - *huske*
  - *ræsonnere*
  - *lære*

Der kan gøres noget

Der er altså *ikke* tale om lav intelligens, men derimod om forklarlige funktionsnedsættelser, som det er muligt at komme til livs. Nøgleordene er sansemotorisk træning, osteopatisk bearbejdning af nervesystemet, hjernetræning, tilførsel af essentielle fedtsyrer i kosten samt arbejde med opløsning af de dybe traumer.

Tilbudene til børnene er de fleste steder, at de kommer i specialklasser/får specialundervisning og bliver testet af psykolog. De får evt. (og fejlagtigt) diagnoser som DAMP, Asperger og autisme. Resultat bliver, at børnene får flere og flere nederlag, deres funktionsnedsættelser bliver ikke afhjulpet og de fungerer dårligere og dårligere.

Der er brug for en forståelse og accept af, at for tidligt fødte børn ikke er mindre intelligente end andre børn, men blot skal have lidt længere tid til at indhente deres skæve start på livet. Det kræver en tværfaglig opfølgning. Foruden læger og sundhedsplejersker er bl.a. fysio- og ergoterapeuter, motorikpædagoger, osteopater, psykologer og psykoterapeuter meget vigtige faggrupper. En tidlig og passende tværfaglig støtte vil efter al sandsynlighed betyde, at et for tidligt født barn har normal funktion ved skolestart.

Faste pædagogiske regler og opgaver

Har der ikke været en tilfredsstillende tværfaglig opfølgning i førskolealderen, stilles der særlige krav til det pædagogiske arbejde i skolen. Børn med disse vanskeligheder har brug for meget ro, struktur, forudsigelighed samt fast afgrænsede og velbeskrevne opgaver.

Jo mere klar og fast en opgave er, jo mindre impulsstyret vil barnet være, og det hjælpes således til at samle og koncentrere sig om opgaven.

Det er også vigtigt at arbejde med barnets selvtillid. At skabe et tillidsforhold til barnet, at opmuntre og rose og at undgå at kritisere og skælde ud.

Barnet med lavt selvværd og manglende selvtillid er altid bange for ikke at gøre det godt nok. Derfor skal det have sit hjemmearbejde defineret i detaljer, og forventningerne til opgaveløsningen skal være klokkeklart formuleret. Er opgaven for åben, bliver barnet usikker på, om den ene eller den anden løsningsmetode er den, læreren anser for rigtig.

En åben dialog med forældrene kan skabe større indsigt i barnets særlige baggrund og behov, og et tværfagligt samarbejde med nogle af ovennævnte faggrupper kan sikre helhed og kontinuitet i bestræbelserne på at komme senfølgerne til livs og give barnet en god livskvalitet.

Konkrete tiltag i hverdagen kan være:

Hjælp til indlæring af sprog og matematik

- Musik/rytmik, rim/remser med ord og tal
- Sansemotoriske øvelser
- Fysisk udfoldelse
- Trampolinhop
- Styrke mundmotorikken via leg
- Historielæsning, eventyr
- Bruge sproget
- Bruge billedsymbole sammen med tal og ord
- Undgå at korrigere

Opmærksomhedspunkter ved indlæringsvanskeligheder hos præmature børn

- **Motivation, lyst, succes, selvtillid**
- **Efter anvisning fra fysio- eller ergoterapeut træning af**
  - hånd-øje koordination + øjenbevægelser
  - holdningssystemet – balance, kontrol
  - reflekser
  - sanseintegration
  - samsyn
- **Læringsstil:**
  - visuel, auditiv, taktil, kinæstetisk?
  - analytisk, holistisk, fleksibel?
  - stærke intelligensområder?
- **Hjælp til samspil – Trin for trin, Klassesamtale, LP Modellen**

Relationer – der skal repareres og genopbygges ved bl.a. at:

- Tolke barnets signaler
- Tilbyde omsorg og nærvær

- Hjælpe med at skabe positiv kontakt til andre børn
- Hjælpe med at udvikle selvværd og selvtillid
  - *acceptere og rumme barnet uden kritik og fordømmelse*
  - *succesoplevelser, anerkendelse og fokus på stærke sider*
- Hjælpe barnet med at forstå og udholde egne følelser

Men der er ikke længere behov for specialpædagogisk indsats i skolen, når det for tidligt fødte barn får mulighed for sansemotorisk træning, bearbejdning af nervesystemet, stimulering af hjernen og opløsning af de dybe traumer.

Tværfaglig indsats er nøglen til at afhjælpe eller eliminere funktionsforstyrrelser.

Der er hjælp at hente

Dansk Præmatur Forening har udarbejdet foldere og pjecer, der henvender sig til lærere og SFO-pædagoger, men også til sygehuspersonale, institutioner og dagplejere, socialrådgivere, pårørende og venner, læger og sundhedsplejersker og forældre før udskrivelsen.

Foreningen har desuden et medlemsblad, en aktiv hjemmeside, et fagpanel, et debatforum, lokalgrupper, en række frivillige emnerådgivere samt et støttekorps.

<http://www.praematur.dk/>

Preem team udbyder foredrag, temadage og kurser i senfølger af for tidlig fødsel, også specifikt om skolebørn.

<http://www.preemteam.dk/>

Litteratur:

Jepsen, J.; For tidligt fødte børn – usynlige senfølger. Hans Reitzel 2004, 3. oplag 2008.